

Aprenentatge servei i educació per a la salut

Introducció

1. Context socioeducatiu
2. Continguts de l'educació per a la salut

Aplicació de l'aprenentatge servei a l'educació per a la salut

3. Valor afegit de la metodologia APS
4. Tipus de serveis que es poden dur a terme
5. Transicions a l'APS des de les pràctiques més habituals
6. Exemples de bones pràctiques
7. Exemple de connexions curriculars

Recursos

8. Socis per al treball en xarxa
9. Per saber-ne més...

Introducció

1. Context socioeducatiu

La salut és, probablement un dels temes d'interès general més compartit pels mestres, els educadors no formals i les famílies. És un tema de presència permanent en la vida quotidiana de les persones i en els mitjans de comunicació.

A la nostra societat hi ha hagut en el darrer segle un augment extraordinari de la informació sobre salut, a la vegada que els avenços científics han permès reduir la mortalitat, eliminar moltes malalties i prolongar la qualitat de vida de les persones. Conseqüentment amb aquest avenç, la població catalana es mostra optimista respecte de la seva salut. La majoria de les persones consideren que és bona o molt bona, i el mateix opinen de la salut dels seus fills.

Tanmateix, és evident que el fet de tenir més coneixements sobre salut no ha contribuït de manera suficient a canviar alguns hàbits de vida, ni ha impedit que apareguessin nous riscos, epidèmies, malalties i vulnerabilitats.

És per això que la salut continua sent un repte social i un repte educatiu, i des de l'escola i l'educació no formal es contempla l'educació per a la salut com a dimensió a tenir molt en compte, bé sigui de manera transversal, bé sigui a partir de programes o intervencions específiques.

Algunes dades significatives

El darrer informe sobre la situació de la infància elaborat pel CliMU, destaca que la salut dels nois i noies catalans, tot i ser bastant bona, presenta un ventall d'aspectes preocupants:

Creixen l'obesitat i el sobrepès associats, d'una banda, a un consum deficient de fruita i verdura i a un excés de dolços, pastisseria i embotits i, d'altra banda, a la manca d'exercici pel nombre d'hores passades davant de la televisió o els videojocs.

Augmenten els casos d'anorèxia nerviosa i bulímia, sobretot per part de les noies, i cada cop en edats més baixes. A més a més, aquests trastorns van associats a sentiments d'ansietat, frustració i tristesa.

Augmenta la proporció de noies adolescents fumadores, que superen els nois fumadors de la mateixa edat. El cànnabis s'ha convertit en una substància de consum habitual i també s'ha disparat el consum de cocaïna entre els adolescents.

El consum d'alcohol segueix sent una pràctica habitual, amb poca percepció de risc.

Augmenta el nombre d'embarassos no desitjats per part de les adolescents i conseqüentment, augmenta la taxa d'avortaments.

Augmenten els problemes conductuals i de salut mental, i el consum d'antidepressius i tranquil·litzants, sobretot per part de les noies.

Com sembla evident, els problemes de salut de la població infantil i juvenil tenen molt a veure amb un determinat estil de vida basat en el consum, l'evasió, la immediatesa i l'hedonisme. Per tant, el repte de l'educació per a la salut dels nostres nois i noies serà fomentar els hàbits saludables i les habilitats socials que permetin construir models de vida alternatius.

2. Continguts de l'educació per a la salut

Una definició humanista de salut

Durant molt de temps la salut s'ha definit en negatiu, com "l'absència de malaltia". Per superar aquesta definició tan restrictiva l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va aportar una definició afirmativa: *La salut és un estat de complet benestar físic, mental i social, i no solament l'absència de malaltia.*

En línia amb aquest enfocament positiu, hi ha una definició que pot ser especialment útil per a l'educació:

La salut és la manera de viure més autònoma, solidària i joiosa possible.
(Dr. Jordi Gol, 1976)

Aquesta definició aporta un enfocament holístic i uns components actitudinals molt en sintonia amb els dèficits que detectem avui en dia entre els nostres nois i noies, i, a més a més, **és vàlida tant per a l'educació formal com per a l'educació en el lleure.**

Una manera de viure el més autònoma possible: La salut és esdevenir protagonistes conscients i actius del propi desenvolupament, és comprendre's un mateix amb una visió integral de la persona i una bona dosi d'autoestima.

Una manera de viure el més solidària possible: La salut és, alhora, un afer individual, col·lectiu i ambiental, del qual tots en som responsables. El que nosaltres fem amb la nostra salut repercuteix en els altres: no s'hi val dir que el nostre cos i la nostra salut és només el nostre problema. Si fumem, si mengem inadecuadament, si ens posem en risc, si no tenim cura de la nostra higiene, si ens passem amb l'alcohol... perjudiquem a les persones que ens envolten, o les posem en risc, o els compliquem la vida.

Una manera de viure el més joiosa possible: La salut és també una actitud bàsica de vitalitat, d'optimisme per afrontar les dificultats i els problemes, una actitud que ens motiva a veure el cantó positiu de les coses i ens empeny a fruit de la vida i a buscar la plenitud, sobre la base de l'acceptació de les nostres limitacions.

Definició d'educació per a la salut

El concepte d'educació per a la salut, referent en el nostre sistema educatiu, reconeix un **vessant individual** i un **vessant social o comunitari**:

L'educació per a la salut és el procés de formació i de responsabilització de la persona per adquirir coneixements, actituds i hàbits bàsics en la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva.

(Departament d'Ensenyament, 1992)

D'acord amb aquesta definició, l'educació per a la salut es proposa:

Aconseguir que els nens i les nenes desitgin estar sans, sàpiguen com assolir la salut, facin el que puguin individualment i col·lectivament per mantenir-la, i busquin ajuda quan la necessitin (Organització Mundial de la Salut).

Per tant, l'educació per a la salut té dues dimensions: la **prevenció**, com a capacitació davant dels riscos cara a afrontar-los o evitar-los, i la **promoció**, com a capacitació vers els determinants de salut cara a millorar-la.

Els temes de l'educació per a la salut

Un temari clàssic d'educació per a la salut agrupa un ventall de 10 continguts:

Continguts d'educació per a la salut (Departament d'Ensenyament, 1992)	
1. Neteja i higiene	6. Seguretat i primeres cures
2. Activitat i descans	7. Salut mental i emocional
3. Desenvolupament físic	8. Salut sexual
4. Alimentació i nutrició	9. Salut i medi ambient
5. Prevenció de malalties	10. Drogues, alcohol i tabac

Actualment es tendeix a donar especial relleu a les anomenades “habilitats per a la vida” (HpV), atesa la importància de l’autoestima, la responsabilització i els estils de vida en la salut individual i col·lectiva. Aquest enfocament agrupa també 10 temes:

Habilitats per a la vida (Organització Mundial de la Salut)	
1. Coneixement d’un mateix	6. Solució de problemes i conflictes
2. Empatia	7. Pensament creatiu
3. Comunicació assertiva	8. Pensament crític
4. Relacions interpersonals	9. Control d’emocions i sentiments
5. Presa de decisions	10. Control de tensions i estrès

L’Educació per la salut en educació formal i en educació no formal

Els continguts d’EPS en educació formal i educació no formal **són els mateixos**, amb accents una mica diferents. Per exemple, l’educació en el lleure acostuma a insistir més en els hàbits, els valors i les actituds que no pas en els coneixements.

Tanmateix, es pot aconseguir una bona complementarietat: per exemple, a l’escola es treballen conceptes d’higiene o alimentació i, en el marc d’un campament, colònia, casal d’estiu o el mateix menjador escolar es treballen directament els hàbits relatius a aquest tema.

Aplicació de l’aprenentatge servei a l’EPS

3. Valor afegit de la metodologia APS

Treballar l’educació per a la salut a partir de propostes d’aprenentatge servei aporta una sèrie d’avantatges que cal considerar:

En primer lloc, perquè és **coherent amb la filosofia de l’educació per a la salut**: l’aprenentatge servei aporta una dimensió comunitària i solidària que és present tant en la definició humanista de salut com en la definició d’educació per a la salut referent al nostre sistema educatiu.

En segon lloc, perquè **millora els aprenentatges de salut**: l’aprenentatge servei, en concretar-se en un projecte vers la comunitat, ultrapassa la formació cenyida als coneixements, permet experimentar l’aplicació d’aquests i afavoreix la interiorització de les actituds, els hàbits i els valors. Per tant,

En tercer lloc, perquè **incideix en la salut i qualitat de vida** de la comunitat: en les propostes d’aprenentatge servei els nois i noies es converteixen en autèntics difusors o promotors de salut al seu entorn, poden realment aconseguir millores tangibles.

En quart lloc, perquè **genera complicitats**: l’aprenentatge servei, tot vertebrant-se al voltant d’un tema d’interès general com és la salut, d’una manera molt visible i concreta, afavoreix la coresponsabilització educativa de les famílies, els poders públics, i altres agents del territori.

4. Tipus de projectes APS que es poden dur a terme

Podríem classificar en 5 grans blocs els tipus de serveis vinculats a la salut que es poden dur a terme amb metodologia d'aprenentatge servei.

A	Projectes de sensibilització de la població en general Els nois i noies promouen la salut en el territori
B	Projectes d'intervenció en salut pública Els nois i noies detecten, defensen i reivindiquen
C	Projectes de compartir coneixements Els nois i noies ensenyen a altres persones
D	Projectes d'intervenció directa amb persones pròximes Els nois i noies tenen cura d'altres persones
E	Projectes de recollida de fons per a causes de salut Els nois i noies mobil·litzen recursos

El servei
Contribuir a la millora qualitativa de la salut comunitària. Els projectes poden ser d'abast molt global o bé molt concrets i cenyits a un aspecte.

+

Els aprenentatges
Coneixements, hàbits i habilitats, actituds i valors. Directament relacionats amb la salut o derivats del fet de tirar endavant un projecte grupal i fer-ho amb una dimensió de servei a la comunitat.

En el quadre següent es presenta un ventall d'objectius educatius genèrics, no exhaustius, que caldrà adaptar a la naturalesa i característiques de cada projecte APS, així com a les necessitats educatives particulars i nivell de maduresa de cada grup de nois i noies.

Quadre d'objectius educatius dels projectes APS en l'educació per a la salut	
Aprendre a conèixer	Construir coneixements relacionats amb la salut personal i comunitària. Identificar problemes sanitaris de la població, els riscos i els reptes. Comprendre la repercussió social dels dèficits sanitaris. Conèixer associacions i institucions vinculades a la promoció de la salut.
Aprendre a fer	Practicar hàbits de vida saludables relacionats amb el tema del servei. Practicar habilitats organitzatives en el desenvolupament de projectes. Practicar afeccions i capacitats personals posades al servei dels altres.
Aprendre a ser	Desenvolupar l'autonomia personal en el manteniment de la salut. Interioritzar les actituds i els valors propis d'una vida saludable. Comprometre's en la promoció i defensa de la salut de les persones.
Aprendre a conviure	Desenvolupar actituds i capacitats de treballar en equip. Desenvolupar actituds prosocials, ajuda als altres i hàbits de convivència. Desenvolupar habilitats comunicatives difonent missatges de salut.

Anàlisi dels trets bàsics de cada tipus de projectes APS vinculats a la salut

A. Projectes de sensibilització de la població en general Els nois i noies promouen la salut en el territori
Finalitat del servei: Incidir en l'opinió pública, difonent coneixements i actituds entre la població en general.
Tipus de projectes Difusió de missatges saludables a través dels mitjans de comunicació: premsa, ràdio, televisió, internet... Organització de campanyes ciutadanes específiques sobre temes de salut: donació de sang, contaminació, accidents de trànsit... Aprofitament de projectes existents que ja tenen una dimensió de difusió a la comunitat (teatre, concerts, competicions esportives...) per incloure-hi temes de salut.
Elements pedagògics a tenir en compte Importància de la comunicació i l'expressió gràfica adreçada al gran públic. La vinculació amb organitzacions de salut aporta serietat i credibilitat al servei que es realitza. L'element de sensibilització s'incorpora fàcilment a moltes actuacions educatives que ja fem, per la qual cosa, en aquest cas, es tracta de projectes APS relativament senzills de dur a terme.
B. Projectes d'intervenció en salut pública Els nois i noies detecten, defensen i reivindiquen
Finalitat del servei: Detectar mancances i desigualtats i defensar unes condicions de vida saludables millors per a tothom.
Tipus de projectes Detecció de condicions insalubres, de situacions de risc, de necessitats de millora de les infraestructures, i difondre la informació entre la població afectada, els responsables públics, les autoritats sanitàries. Organització d'accions de denúncia i reivindicatives a favor d'una millor qualitat de vida i accés a la salut per part de tothom.
Elements pedagògics a tenir en compte Aquest tipus de projectes tenen un fort component polític i demanen més maduresa intel·lectual i emocional per part dels nois i noies que altres projectes. La interacció amb les administracions públiques comporta un cert entrenament en coneixements de tipus legal (normatives, decrets...) i en mecanismes de participació ciutadana.
C. Projectes de compartir coneixements Els nois i noies ensenyen a altres persones
Finalitat del servei: Transferir coneixements de salut que s'acaben d'aprendre a altres persones que els poden necessitar (per exemple, infants més petits).
Tipus de projectes Sessions de contes (o qualsevol altra mena d'explicacions) sobre temes de salut als infants més petits. Activitats de demostració com tallers, berenars, exposicions, per mostrar els coneixements, hàbits i habilitats adquirits a les famílies, el veïnat, els avis...
Elements pedagògics a tenir en compte La comunicació i l'expressió oral juguen un paper molt rellevant en aquests projectes. L'adquisició de coneixements es reforça notablement a través de les tasques de ensenyar als altres el que s'ha après. El fet d'adreçar-se a persones pròximes facilita la concreció immediata del servei i les possibilitats de reciprocitat i agraïment mutu.

D. Projectes d'intervenció directa amb persones pròximes

Els nois i noies tenen cura d'altres persones

Finalitat del servei: Aportar ajuda directa a persones que pateixen algun dèficit de salut: infants en tractaments oncològics, persones accidentades, etc.

Tipus de projectes

Espectacles de teatre, música, dansa, cant coral... per a persones que no frueixen d'aquestes activitats com a conseqüència del seus problemes de salut.

Contactes individualitzats: lectura de llibres, escriptura de cartes, repàs escolar...

Elements pedagògics a tenir en compte

Les actituds prosocials, les relacions interpersonals, la sensibilitat i el respecte cap a la dignitat de les persones, prenen un gran relleu en aquest tipus de projectes.

Cal anar amb compte amb la maduresa del grup de nois i noies a l'hora d'establir contacte directe amb determinats col·lectius de destinataris.

E. Projectes de recollida de fons per a causes de salut

Els nois i noies mobil·litzen recursos

Finalitat del servei: Aconseguir recursos materials per destinar-los a alguna causa humanitària en tema de salut (epidèmies, fam, inundacions...)

Tipus de projectes

Participació en els maratons i altres campanyes populars de recollida de fons.

Organització d'una campanya pròpia de recollida de fons per contribuir a l'ajuda humanitària.

Elements pedagògics a tenir en compte

Importància de la capacitat organitzativa, l'esforç, i la constància.

Reforç dels coneixements de matemàtiques al aplicar-se a una causa humanitària.

Les fites econòmiques o materials ajuden a concretar la feina i a avaluar-ne els resultats.

5. Transicions a l'APS des de les pràctiques més habituals

En el cas de que mai haguem fet cap experiència educativa, ni d'aprenentatge ni de servei, en el tema de la salut, cal que consultem la Guia *Com començar un projecte d'APS* d'aquest web.

Si, per contra, ja estem familiaritzats amb el tema de la salut però mai hem desenvolupat projectes d'APS, la nostra situació serà una d'aquestes tres:

Treballem continguts de salut, a l'aula o en el lleure, però sense cap programa especialitzat en educació per a la salut.

Desenvolupem habitualment un programa d'educació per a la salut a l'aula o a l'esplai, però no li incorporarem cap dimensió de servei a la comunitat.

Desenvolupem habitualment un servei vinculat a la salut, però no aprofundim en els aprenentatges que comporta.

Exemples de programes d'educació per a la salut

Entre les escoles, instituts i entitats d'educació no formal, aquests són programes que gaudeixen ja d'un cert reconeixement i pràctica educativa continuada, i que estan dotats de materials didàctics, programacions i recursos per als educadors:

Els meus amics, el meu jardí (infantil i primària). Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya.

L'Aventura de la Vida (primària). EDEX - Fundació Catalana de l'Esplai.

Viure i Somriure (infantil, primària i secundària). Fundació Catalana de l'Esplai.

Col·leccionar i Créixer (primària). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Pase.bcn (secundària). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Classe Sense Fum (primer cicle d'ESO). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Canvis (secundària). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Pesa-Decideix! (secundària). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Préssec (secundària). Agència de Salut Pública de Barcelona.

I tu què en penses? (secundària). Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya.

El tabac, ben lluny! (secundària). Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya.

I tu sempre fas el que diuen? (secundària). Cabra, J.; Marias, I.; Molina, M.C.; Sarasíbar, X.; Savall, A. Editorial Octaedro.

Saber Viure. Estils de vida i salut. (secundària). Cabra, J.; Marias, I.; Molina, M.C.; Sarasíbar, X.; Savall, A. Editorial Octaedro.

Órdago! (secundària). EDEX - Fundació Catalana de l'Esplai.

Harimaguada. Educació afectiva i sexual (primària i secundària). Colectivo Harimaguada.

Exemples de projectes de servei vinculats a la salut comunitària

Entre les escoles, instituts i entitats d'educació no formal, aquests són projectes de servei que gaudeixen d'un cert reconeixement i pràctica, i que, molt sovint, es porten a terme sense cap accent especial en els aspectes d'aprenentatge:

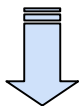
- Campanyes de recollida de diners o material per a víctimes de desastres.
- Campanyes cíviqes relacionades amb la salut ambiental (fums, sorolls, caques de gossos, recollida d'escombraries...).
- Atenció o acompanyament a persones hospitalitzades.
- Participació en maratons solidàries.
- Campanyes de donació de sang.

En qualsevol d'aquests dos casos (un programa d'educació per a la salut o un servei comunitari vinculat a la salut), la manera més senzilla i exitosa de desenvolupar l'aprenentatge servei és fent una **transició**.

TRANSICIÓ = Partir del projecte que ja tenim + Incorporar la dimensió que falta

Es tracta, doncs, d'explorar les possibilitats de la dimensió mancada de desenvolupament (la d'aprenentatge o la de servei) en el projecte que fem habitualment, i animar-nos a donar el pas d'incorporar-la. Com que partirem d'una pràctica coneguda i experimentada, les dificultats seran molt petites i la garantia d'èxit serà molt més elevada que si comencéssim de zero.

Transició des de l'educació per a la salut amb un programa específic o sense

La clau: trobar el servei

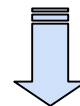
Quin servei a la comunitat hi podríem incorporar i seria motivador per als nois i noies?

Quines organitzacions o institucions estan fent aquest tipus de servei en el nostre entorn?

Amb quines d'aquestes entitats podríem treballar juntes per plantejar un servei a la mesura de la maduresa, motivació i protagonisme dels nois i noies?

Com podem avaluar el servei?

Transició des d'un servei que ja estem fent, vinculat a la salut comunitària

La clau: millorar l'aprenentatge

Quins aprenentatges de coneixements, hàbits, habilitats, actitud i valors, relacionats amb la salut, s'hi poden treballar millor?

Quins aprenentatges de coneixements, hàbits, habilitats, actitud i valors, relacionats amb el fet de tirar endavant un projecte de servei, s'hi poden treballar millor?

A través de quina metodologia o recursos podem fer-ho?

Com podem avaluar aquests aprenentatges?

6. Exemples de bones pràctiques

Un exemple en educació formal: Els *Contes per Ràdio*

L'Aventura de la vida és un programa d'educació per a la salut adreçat a nois i noies de 3r, 4t, 5é i 6é de primària, que es practica a Catalunya des de l'any 1999. Actualment uns 20.000 escolars hi estan implicats. Un dels recursos didàctics d'aquest programa han estat els *Contes per a conversar*. Es tracta de 44 contes que giren entorn la promoció de la salut: alimentació, higiene, prevenció de riscs, habilitats per a la vida.

Com es tracta de contes dramatitzats i reunits en un CD d'àudio, una de les activitats relacionades ha consistit a acordar amb les ràdios locals l'emissió setmanal dels mateixos contes que els nens i nenes treballaven a l'escola través del diàleg, l'expressió plàstica, dramàtica o entrevistes als veïns del barri. Al final de la setmana, una delegació de nens i nenes anava a la ràdio i allí s'organitzava una tertúlia radiofònica infantil en la qual podien aportar la seva opinió sobre diferents temes de salut i eren escoltats per veïns i familiars.

Fins aquí es tractava senzillament d'una activitat atractiva, on nois i noies eren protagonistes actius que, amb l'excusa de la ràdio, milloraven els seus coneixements en salut, les seves capacitats cognitives, la seva expressió verbal i les seves habilitats socials.

No obstant això, a aquesta potent dimensió d'aprenentatge li mancava una dimensió de servei a la comunitat. A partir de la proposta metodològica de l'APS, aquesta experiència s'està transformant: ara es tracta que els nois i noies, a més del que ja venien fent i gaudint, prenguin consciència del seu paper com a promotors de salut en les seves comunitats, elaborin missatges i estructurin la seva tertúlia "pensant a ajudar als altres a tenir un comportament més saludable", i no només pensant a satisfer la seva legítima necessitat de ser protagonistes.

A aquest efecte, s'han realitzat sessions de formació per als educadors d'aquests nens i nenes i s'ha modificat el plantejament de l'activitat.

Un exemple en educació no formal: El projecte del *Banc de Sang*

El Banc de Sang i Teixits és l'empresa pública dintre del Departament de Salut que té com a una de les seves finalitats principals promoure la donació de sang en els centres fixos i en les unitats mòbils, a fi de subministrar als dipòsits de sang de tots els centres sanitaris de Catalunya. Al Banc de Sang li calen 270.000 donacions de sang l'any.

Actualment, amb la nova campanya de comunicació "Amb una vegada no n'hi ha prou", el Banc de Sang estableix un paral·lelisme entre la donació de sang i les diferents necessitats vitals (respirar, menjar, beure, entre d'altres), ja que ambdues s'han de fer de forma continuada per viure.

Tot i que els nens i nenes no poden ser donants de sang, sí que poden exercir influència en la població adulta. Per aquest motiu, el Banc de Sang s'ha adreçat a entitats d'educació en el lleure per compartir un projecte d'aprenentatge servei relacionat amb la donació.

En aquest projecte APS, el servei rau a sensibilitzar els adults i aconseguir un bon nombre de donacions de sang. Els aprenentatges específics es vertebren a partir de tres eixos: els continguts de fisiologia relacionats amb la sang, les actituds i valors de solidaritat i ciutadania i les habilitats i capacitats en la difusió de missatges, la publicitat i el marketing.

Les entitats de lleure aprofiten la temporada de festes a l'aire lliure dels mesos de maig, on apleguen també les famílies i el veïnatge, com a espai de donació de sang que culmina el projecte. Prèviament, els nois i noies han visitat el Banc de Sang i s'han compromès a contribuir a la seva campanya organitzant cercaviles, elaborant cartells i tríptics, difonent missatges a través de les ràdios i muntant l'esmorzar que se serveix als adults un cop fan la donació.

Més exemples en quatre línies:

Child to Child: Aquesta metodologia es basa en el poder dels nens i nenes com a promotors de salut, i neix el 1978. Actualment està desenvolupada en més de 80 països, i conté tots els components dels projectes d'aprenentatge servei. A continuació se'n ressenyen algunes experiències:

Missatgers de la Salut (Budapest): Són un grup de nois i noies que promouen la salut a les seves comunitats, estimulen la recerca de solucions locals als problemes de salut i transmeten als altres els seus coneixements. Entre les activitats que desenvolupen hi ha la cura d'avis, accions de protecció ambiental o accions d'ajuda a persones amb problemes d'addiccions. Tenen la seva pròpia premsa i publicitat, fan programes de ràdio i participen en conferències internacionals.

Projecte Malvani (Bombay): Amb l'ajuda d'una facultat de medicina prestigiosa, els treballadors de la salut intervenen en les escoles capacitant els professors i els infants. Els nens i nenes transmeten missatges de salut, porten a terme controls de salut sobre altres nens i nenes, fan enquestes entre la població i envien els resultats als centres de salut.

Niño a niño (Bucaramanga): Aquesta proposta engloba 6 passos, que es donen de manera alternativa a l'aula i a l'entorn (casa o barri). En primer lloc, els infants trien i estudien un tema de salut (diarrees, refredats, mala alimentació...). En segon lloc, busquen i obtenen més informació. En tercer lloc, discuteixen els resultats i elaboren plans d'acció a l'entorn. En quart lloc, porten a terme les accions que s'han proposat. En cinquè lloc, discuteixen els resultats. Finalment, milloren les accions inicials.

7. Exemple de connexions curriculars

Prenem com a exemple un projecte d'aprenentatge servei entorn d'una campanya de donació de sang, amb nois i noies de tercer cicle de primària (10-11 anys).

Llengua i literatura

- Redactar fullets divulgatoris i eslògans sobre la campanya.
- Escriure cartes a persones i entitats demanant col·laboració en la donació.
- Inventar-se un espot de ràdio o televisió per estimular la donació.

Matemàtiques

- Interpretar les dades estadístiques dels diferents grups sanguinis.
- Calcular la quantitat de donacions que es poden aconseguir a partir d'uns recursos materials concrets.
- Fer gràfiques de l'evolució de la donació de sang a la ciutat.

Educació física

- Fer exercicis cardiovasculars i prendre consciència del treball del cor.
- Aprendre a prendre's el pols i esbrinar quins factors influeixen en els valors detectats.
- Practicar què cal fer davant de ferides lleus, pèrdues de sang pel nas, etc.

Llengua estrangera

- Representar en llengua estrangera un episodi inventat sobre la donació de sang.
- Traduir a la llengua estrangera els textos publicitaris de la campanya.
- Llegir, comprendre i comentar un text en llengua estrangera d'una associació de donants.

Campanya de donació de sang

Educació plàstica

- Elaborar cartells i pancartes al·lusives a la campanya.
- Dissenyar gadgets i altres elements publicitaris per estimular la donació.
- Fer un mural a l'escola o entitat per recordar la campanya de donació de sang.

Ciències naturals

- Visitar el banc de sang local i rebre directament una informació sobre la necessitat de sang als hospitals.
- Esbrinar el grup sanguini de cadascú.
- Estudiar el sistema circulatori relacionant-lo amb la respiració i la digestió.

Ciències socials

- Estudiar el significat simbòlic de la sang en alguns episodis de la història (les 4 barres, el Sant Grial, etc.)
- Investigar alguns mites i pràctiques errònies relacionades amb la sang.
- Preparar i realitzar una entrevista a una persona que hagi patit una transfusió.

Música

- Compondre una cançó com a element de difusió de la campanya.
- Muntar un cercavila amb instruments de percussió per acompanyar la campanya.
- Inventar-se una dansa per acompanyar el cercavila.

8. Socis per al treball en xarxa

Institucions públiques

Les administracions públiques locals i autonòmica (Departament de Salut; Departament d'Educació, banc de sang, àrees, agències i departaments de salut dels ajuntaments) faciliten, promouen o coordinen programes d'educació per a la salut.

Associacions i ONG especialitzades en temes de salut i cooperació

Diverses associacions de caràcter local o nacional impulsen campanyes vinculades a la salut i el desenvolupament i moltes vegades s'hi vinculen propostes educatives per a les escoles i les entitats d'educació no formal: Creu Roja, Metges sense Fronteres, Medicus Mundi, Intermón-Oxfam, Cooperació, Mans Unides...

Associacions especialitzades en un tema

Existeix una munió d'associacions, fundacions i organitzacions centrades en una temàtica o en més d'un aspecte de salut: Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat; Teatracció; Centro de Recursos Comunitarios EDEX; Fundació de Ayuda contra la Drogadicció (FAD), Associació Catalana contra l'Anorèxia i la Bulímia...

Associacions d'ajuda mútua: També hi podem trobar *partenariat* entre les organitzacions que agrupen les persones afectades d'una malaltia o bé els seus familiars, com ara Afanoc (Associació de familiars de nens oncològics).

Organitzacions privades que tenen programes de salut: Moltes fundacions i obres socials de les caixes d'estalvi porten a terme programes d'educació per a la salut, i també podem trobar aquest tipus de propostes en institucions com el Col·legi de Farmacèutics.

9. Per saber-ne més...

Bibliografia bàsica d'educació per a la salut

AMERICAN GUIDANCE SERVICE, LTD., IPE, EDEX.: *Discover. Aprendiendo a Vivir*. Bilbao, Edex, 2002.

CABRA, J., MARÍAS, I., MOLINA, M.C., SARASÍBAR, X. i SAVALL, A.. *Saber viure. Estils de vida i salut*. Barcelona, Octaedro, 1999.

CUELLO, J., DOMÍNGUEZ, A. i PONS, J.: *Educació per a la salut*. Barcelona, Barcanova, 1996

COSTA, M.; LÓPEZ, E.: *Educación para la salud. Una estrategia para cambiar los estilos de vida*. Madrid, Pirámide, 1996.

FORTUNY, M.: "El contenido transversal de la educación para la salud: diseño de la actividad pedagógica" a *Revista de Ciencias de la Educación*, Madrid, 1994.

MARTÍNEZ, A. (dir.): "La salut dels menors i joves. Malalties i malestars en una societat desigual", a *Infància, famílies i canvi social a Catalunya*. Barcelona, CIIMU, 2005.

SERRANO, M. I.: *La Educación para la salud en el siglo XXI: Comunicación y salud*. Madrid, Díaz de Santos, 2002

Webs on trobar informació i recursos d'educació per a la salut

Educació per a la salut:

www.xtec.cat/~imarias

Sólo hijos:

www.solohijos.com

Agència de Salut Pública de Barcelona:

www.aspb.es

Saludalia:

www.saludalia.com

Centres de Recursos Pedagògics:

<http://www.xtec.net/sgfp/crp/index.htm>

Programa Cine y Salud:

www.cineysalud.com

Departament de Salut de la Generalitat:

www.gencat.net/salut

Promoció i desenvolupament social:

www.pdsweb.org

Cuentos para conversar:

www.cuentosparaconversar.net

The Child-To-Child Trust.:

www.child-to-child.org

Literatura

LIENAS, G.: *Bitllet d'anada i tornada*. Barcelona, Empúries, 1999.

SORRIBAS, S.: *El zoo d'en Pitus*. Barcelona, La Galera, 1965.

FUNDACIÓ CATALANA DE L'ESPLAI-EDEX: *Contes per conversar*, 2005, CD-Rom.

Cinema

American Cuisine, de Jean Yves Pitoun. França, 1998 (alimentació).

Super Size Me, de Morgan Spurlock. USA, 2004 (alimentació).

Quiero ser como Beckam, de Gurinder Chadha. Regne Unit, 2002. (sexualitat i afectivitat).

Más pena que gloria, de Víctor García León. Espanya, 2001 (tabac, alcohol i altres consums).

Las mujeres de verdad tienen curvas, de Patricia Cardoso. USA, 2002. (autoestima).

Philadelphia, de Jonathan Demme. USA, 1993 (Sida).

Planta cuarta, de Antonio Mercero. Espanya, 2003 (càncer).

Estallido, de Wolfgang Petersen. USA, 1995 (epidèmies).

La ciudad de la alegría, de Roland Joffé. R. Unit, 1992 (salut i desenvolupament).

Autora: Roser Batlle